

אמרי יעקב חיים

אמרות שמועות עובדות הליכות והנהגות ועוד
מתורתו של רבינו הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

על העבודה בימים אלו

מתוך שיחותיו של מו"ר שליט"א (קונטרס מגיד דבריו ליעקב סוכות עמוד ט): שמעתי מדודי ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל שסיפר כך: מעשה היה בעיר ואם בישראל שאחד מגדולי נגיד העם היהודי התגורר בה. אותו עשיר מופלג היה טוב לב ונדבני ידוע, בעל צדקות רבות וגומל חסדים טובים בממונו, ועל כן היה שמו נערץ בקרב בני עמו. לכן, בהגיע בנו של העשיר לפרקו, השתתפו כל בני העיר בשמחתו, וביום כלולותיו, נקבצו ובאו אל חתונתו כל אנשי העיר וגלילותיה שמחים וטובי לב לבושים בלבושי מלכות תכלת וחור. אלו שהשיגה ידם והיו ברשותם מלבושי כבוד, באו עמם, ואף אלו העניים והאביונים, שאלו משכניהם וממכיריהם בגדים נאים, כי כיצד יבואו אל חתונת בנו של העשיר המטיב עמם כל כך בבגדיהם הבלויים, והיאך יבואו אל המלך בלבוש שק?!

אל החתונה הגיע גם כן יהודי נכבד מארץ רחוקה, והנה הוא רואה לתדהמתו מאות אנשים מדושי ענג ושבעי רצון וכולם ללא יוצא מן הכלל לבושים בבגדי יקר ותפארת. נגש היהודי אל אחד החוגגים ושאל אותו בתמיהה, איך יתכן שכל המסוכים לבושים בבגדי שרים ונכבדים, וכי אין בעיר שלכם עניים? השיב לו החוגג, שוב הנה מחר ותראה אם אכן אין כאן עניים ואביונים, אמנם עתה כולם לבושים בבגדים משובחים, אולם לא עכשיו הוא זמן המבחן, למחר, לכשתגמר החתונה, תוכל להבחין מי באמת אמיד הוא ובגדיו היקרים והנאים - שלו הם, ומי אינו אלא אביון מרוד, ובגדיו הנאים אינם אלא שאולים מאחרים לזמן קצר, ליום החתונה בלבד.

אמר הגר"י צדקה, אמש היינו כולנו לבושים בבגדים יקרים ומשובחים, אתמול ביום הכפורים היינו כולנו חתנים, עמדנו בקדושה ובטהרה, בתפילות ובתחנונים, זעקנו עשרים ושש פעמים י"ג מדות של רחמים לעורר

עלינו רחמי שמים, אולם זמן המבחן הוא היום, אחר יום הכפורים. עתה נוכח מי הוא באמת העשיר והחתן האמיתי ומי אינו אלא עני מרוד ששאל בגדי חתן ליום אחד, מי הם אלו שמיד במוצאי היום הקדוש הורידו את טליתם עד יום הכפורים הבא, ומי הם אלו אשר נשאם לבם הטהור להמשיך הלאה והלאה את כל חזקיהם ואת קבלותיהם, ביתר שאת וביתר עוז.

ובאמת, מדברי רבותינו מבואר שהדין והמשפט אינו מסתיים עד שמחת תורה, וכמו שכתב השל"ה הקדוש (ריש מסכת ר"ה) לרמוז במה שכתוב (עמוס פ"ג פ"ה) "אריה שאג מי לא יירא", "אריה" ראשי תיבות, אלול, ראש השנה, יום הכפורים, הושענא רבא. כלומר, שהדין נגמר ונחתם רק בהושענא רבא, והגאון החתם סופר אשר היה גאון הגאונים בדורו דור דעה, אמר על עצמו אחרי יום הכפורים האחרון לחייו, עברנו בשלום את הדין והמשפט של ר"ה ויוה"כ אבל לא עברנו בשלום את הושענא רבא, ואכן יום לאחר מכן נסתלק לישיבה של מעלה.

ולא על חנם אין הדין והמשפט נגמר אלא בסוף חג הסוכות, בהושענא רבא. כי אחר שנתן לנו הקב"ה את הימים הנוראים אשר כשם כן הם, ימים נוראים, וכל העם ביראה ופחד נותנים אל לבם לפשפש במעשיהם ולתקן את דרכיהם, נתן לנו הקב"ה גם את חג הסוכות אשר הוא "זמן שמחתנו", ואין בו כל - כך אימה יראה ופחד, כי המשפט יושלם רק בבחינת מעשי האדם בשתי הזמנים הללו, בזמן היראה והפחד ובזמן השמחה.

ובפרט לפי מה שנתבאר שגם עיקר ויסוד ענינו של חג הסוכות "זמן שמחתנו" הוא שבמועד זה הגענו אל שלמותנו אחר מחילת וסליחת חטאינו, בודאי שמוטל עלינו להתחזק ולהתאמץ להיות עבדי ה' הנאמנים כפי שקבלנו על עצמנו בימים הנוראים, ובזה לבד נזכה ל"זמן שמחתנו", כי רק קיום רצון ה' בנאמנות מביא את האדם אל השלמות ואל השמחה.

ראשון לחשבון עוונות - תשובה מאהבה

שמעתי מדודי היקר הרה"ג רבי אברהם מונסה (שליט"א) שמר אביו הוא זקני הגאון הקדוש איש מופת רבי יעקב מונסה זצ"ל, פירש הכוונה ראשון לחשבון עוונות (תנחומא אמור סי' כב), שהרי קיימא לך תשובה מיראה מהפכת וזונוות לשגגות, ותשובה מאהבה מהפכת וזונוות לזכויות, והתשובה שעשו ביום הכיפורים היא בחינת תשובה מיראה, "ימים נוראים", אבל התשובה שעושים בסוכות היא תשובה מאהבה כנודע, ואם כן ביום הראשון אנחנו פונים ואומרים לשי"ת ריבונו של עולם עכשיו נעשה חשבון העוונות דאז הם מתהפכים לזכויות. ודפח"ח. (כן כתב מו"ר שליט"א בספר הדר יעקב ח"ב סי' לה, ובפתיחה לשובי השולמית ח"ג, וע"ש עוד בזה, וע"ע מגיד דבריו ליעקב סוכות עמוד נו).

קינטר את הקראים

סיפר מו"ר שליט"א, מה ששמע מדודו הרה"ג רבי אברהם מונסה זצ"ל, שלפני חג הסוכות הלכו לקנות אתרוגים בעיר העתיקה, והלך אז עם חכם יוסף שלוש זצ"ל, והגיע גם קראי אחד לקנות אתרוג, ואז קנטרו חכם יוסף שלוש ע"ה, ואמר לו, "אנחנו הולכים על פי קבלה ממשה רבינו ע"ה, ולכן אנחנו לוקחים אתרוג, אבל אתה מה לך ולאתרוג, כיון שאינכם מאמינים בתורה שבעל פה, מה לך ולאתרוג? תיקח חציל, תיקח בנדורה..." ופני המן חפו...

לשם יחוד בבניית הסוכה

סיפר מו"ר שליט"א, כי תלמידים מהישיבה בפורת יוסף הניחו את הסכך בסוכה של חכם יהודה צדקה זצ"ל, אחר כך שאל אותם חכם יהודה, האם אמרו קודם את ה"לשם יהוד" של הבן איש חי (המובא בספר לשון חכמים), וכשאמרו לו שלא אמרו, אמר להם להוריד שוב את הסכך ולסכך את הסוכה מחדש אחרי שיאמרו את ה"לשם יהוד".

לחשוב ולהתבונן לפני שמישיבים

שמעתי ממו"ר שליט"א, שמנהגו היה שאחרי הסעודה היה הולך להקביל פניו של דודו מרן ראש הישיבה חכם יהודה צדקה זצ"ל, והיו מדברים בדברי תורה וכו'. והיה מדבר בלימוד, ומעלה שאלה בשמעתנתא, והיו כאלה

שקופצים וממהרים להשיב וליישב, וחכם יהודה זצ"ל היה מתרעם על זה, "תחשוב, תתבונן, תעיין" אחר כך תענה... [וראה עוד אמרי יעקב חיים (גליון...) כזאת בשם הגאון האדיר ר' נתן לסמן זצ"ל].

וכה כתב מו"ר שליט"א בספר נר יהודה (סוף עמוד טו): בדידי הוה עובדא לפני כמה וכמה שנים, שבאחד המועדים סוכות או פסח שהיה לנו מנהג קבוע ללכת אליו ולהקביל פניו, שהיית אדם להקביל פני רבו ברגל. ולקחתי עמי תלמיד חכם ותיק שליט"א משיבת ליקווד המעטירה, וקודם הליכתנו הכנו ביחד דבר תורה מספר אורים ותומים, וכשבאנו ופלפלנו עמו בדברים, וממש כלאחר יד תירץ כל הקשיים וישב כל ההדורים, אין נפתל ואין עקש, והיו הדברים מאירים ונהירים, והיינו עומדים ונפעמים, וכצאתנו אמר לי בהתרגשות אותו חכם "כזאת לא ראיתי מימיו!". (עכ"ל, וע"ש).

עוד כתב מו"ר שליט"א בספר נר יהודה (סוף עמוד לו) על חכם יהודה זצ"ל: ומי יתאר קדושת שבת ומועד אצלו, כבר אמרו שמי שרצה לחוש ולראות הארת המועדים היה צריך לבוא אצל מעלת ראש הישיבה זצ"ל, שם יכול היית למשש בחוש שמחת הרגלים ומעלתם, וכבר העידו על זה רבים ושלמים, והיינו מחכים ומצפים ללכת ולבקרו במועדים, וזכורני מילדותי ממש עת מר סבי היקר באדם רבי משה זצ"ל (בנו אהובו של הגאון הקדוש בעל קף החיים זצ"ל ומר גיסו של מרן ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל) ה"יה אומר לי: יעקב, מחר בשעה אחת עשרה הולכים לחכם יהודה. ודי בזה שהייתה השמחה נכנסת בלבנו, הנה מחר הולכים להקביל פני שכינה, ואין מילים בפי לתאר גודל השמחה הנחת השעשוע והעידון שהיה לנו להיות אז במחיצתו, והיה אומר ומרצה מחידושיו המקוריים והנפלאים שהתחדשו לו ממחצב ביתו הטהורה בביאור ההגדה של פסח או בעניני סוכה, והדברים מאירים ומשמחים, והיה מספר עובדות על חכמי ישראל שהכיר ושמע, כמעייין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, כל השומע נפשו מתענגת, וממש בצער רב היינו נפרדים ממנו ומחכים ומתנחמים שהנה מתקרב המועד הבא. וכלפי שמיא גליא שהשנה נשבר לבבנו על שלא זכינו לקבל פניו בחג הסוכות, והכל הרגישו שנחסר לנו חלק מהזית וצורות המועד. (עכ"ל).

שביקש מהקב"ה שימתין מלהוריד גשמים, ופסקו הגשמים עד שגמר לסובב אצל כל החכמים, ואחר כך אמר עכשיו אפשר שירדו גשמים.

להדליק נר לאושפיזין

כתב הכף החיים (סי' תרט"ז אות ט): יש נוהגין להדליק נר מיוחד בכל לילה לכבוד שבעה אושפיזין, ובליל ראשון אומרים "הריני מדליק נר זה בסוכה לכבוד אברהם אבינו ע"ה", ובליל שני לכבוד יצחק וכו'. ומו"ר שליט"א נוהר לנהוג כן.

זמן ברכת לישוב בסוכה

מו"ר שליט"א מברך "לישב בסוכה" ואחר כך מברך "המוציא", (ע' בן איש חי ש"א פרשת האזינו אותה, וכף הדיים סי' תרמג אות מז).

שינה לתיאבון בסוכה

מו"ר שליט"א הזכיר דברי הלקט יושר (עמוד קמ"ד) שרבו בעל תרומת הדשן לא היה יושן בערב סוכות, כדי שהשינה בלילה בסוכה תהיה שינה לתיאבון, כי עיקר קביעות הדירה בסוכה היא על ידי השינה.

ואמר מו"ר שליט"א שהדברים מבוארים בעירובין (מד.) עושה אדם את חבריו דופן לסוכה כדי שיאכל וישנה וישן, ופירש רש"י, "עיקר מצוותה של סוכה בשלשה דברים אלו". וכן כתב רש"י בסוכה (כ:). עיקר ישיבת סוכה אכילה שתיה ושינה.

והוסיף, שהגאון מהרי"פ פירלא זצ"ל (בביאורו לספר המצות דרס"ג עשה ז' דצ"א ע"ג) כתב שחיוב שינה בסוכה, הוא מצווה חיובית, שחייב לישון בסוכה, ולא רק שכאשר ישן צריך שישן בסוכה. ואפילו יכול להעמיד עצמו ער, מצווה שישן. ובוזר ביאר מה ששנינו שהישן תחת הסוכה "לא יצא ידי חובה", דהוה ליה למימר שביטל עשה, אבל לפי האמור אכן לא יצא ידי חובה, שיש מצווה לישון כל לילה ולילה משבעת ימי חג הסוכות בסוכה.

ולפי זה תמה מו"ר שליט"א במה ששנינו בסוכה (כח:) כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביטלו עראי, כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה. והוא תימה שלא הזכיר "שינה" בסוכה. וצ"ע. [נ"ע מה שכתב בזה מו"ר שליט"א בספר שובי השולמית ח"ג סי' יז].

עוד שמעתי ממו"ר שליט"א שבאחד החגים (או סוכות או פסח) הלך ביחד עם חכם יהודה זצ"ל להקביל פני רבו מרן הגר"ע עטיה זצ"ל, אולם כבר היה חלש וחולה, והיה זה באחרית ימיו. ונשמע ממנו סיפור נפלא על רבותינו הרשב"א והרא"ש. [ואי"ה יובא במק"א]. זיע"א.

חפץ חיים שומר

סיפר מו"ר שליט"א, שבסוכתו של חכם יהודה צדקה זצ"ל, מול הפתח הוא תלה את תמונתו של רבינו החפץ חיים זצ"ל, ואמר חכם יהודה זצ"ל, איך אפשר לדבר לשון הרע כשהחפץ חיים מולנו כאן...

סימן אתרו"ג

אמר מו"ר שליט"א, שמעתי מהרה"ג רבי יוסף שרגא שליט"א בשם דודי חכם יהודה צדקה זצ"ל, שיש כמה דברים שבהם כולם מברכים ומצפים לשלימות גמורה, ואם חיסר מהם מעט, אינם שווים, כגון אתרוג, שאם חסר בו נפסל, ולא משנה מה שהוא יפה ומזהיר, אם חסר הרי זה פסול. וכן אמונה, שאם אדם מאמין ב"ב עיקרים ולא מאמין ב"ג עיקרים, הרי זה כופר ח"ו, ועל כן אומרים אמונה שלימה, [וראה לשון הרמב"ם בפירושו המשניות סנהדרין בסוף ביאורו ל"ג עיקרים ו"כשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות, הרי יצא מן הכלל, וכפר בעיקר, ונקרא מין ואפיקורס וקוצץ בנשיות, ומצוה לשנאו ולאבדו" וע"ש עוד], וכן רפואה, אם אדם ח"ו חולה בכמה מחלות, אם החלים רק מחלק מהמחלות, הרי שעדיין לא זכה לרפואה, ועל כן מתפללים לרפואה שלימה, מכל החוליים כולם, וכן תשובה, אם אדם שב רק מחלק מעוונותיו, לא מועיל לו, שהרי צריך לשוב הוא מכולם, ועל כן מתפללים שנזכה לשוב בתשובה שלימה, וכן גאולה (כב"א) לא מועיל לנו חצי או רבע גאולה, מצפים אנו לגאולה השלימה, ועליה אנו מתפללים ואליה אנו מייחלים. וסימןך לכל אלו, אתרג, אמונה, תשובה, רפואה, גאולה.

על רבי מרדכי לבטון זצ"ל

סיפר מו"ר שליט"א ששמע מדודו רבי אברהם מונסה ז"ל, על רבי מרדכי לבטון ז"ל, שפעם אחת הלך ביו"ט של סוכות לבקר החכמים כנהוג, שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, והיו יורדים גשמים, ולפני שיצא מביתו התפלל וביקש, ריבונו של עולם "סתנה שוויה" דהיינו

לא לצאת מהסוכה כלל

שמעתי מדודי מרן הגר"י צדקה זצ"ל, על אחד מגדולי רבני ירושלים (מבני אשכנז), שהיה מנהגו כל שבעת ימי סוכות לשבת בסוכה, והיו באים אצלו מניין אנשים להתפלל עמו בסוכה, ובימים האחרונים של חג הסוכות היו פניו לוהטים כלפיד אש מרוב קדושה.

ומו"ר שליט"א הזכיר דברי יסוד ושורש העבודה (שער יא פרק יב) בגודל החובה שלא לצאת מהסוכה שלא לצורך. וחידושו של היסוד ושורש העבודה שם שכל רגע שנמצא חוץ לסוכה שלא לצורך, הרי הוא מבטל מצות עשה של בסוכות תשבו. [וראה מה שכתב מו"ר שליט"א בעיקר דברי היסוד ושורש העבודה הנ"ל בספר כנסת יעקב (עמוד יח), (וע"ע יד חיים סוף ח"א)].

משבחה אני את העצלנים

וכמה פעמים עורר מו"ר שליט"א שברגל לכולי עלמא משבחה אני את העצלנים שאין יוצאין מבתיהם ברגל (סוכה כז:), שאינם יוצאים מהסוכה כי אם לצורך באמת. [ומו"ר שליט"א משתדל מאד שלא לצאת מהסוכה שלא לצורך].

[א"ה, ובחקשר זה כדאי להביא מעדותו של מרן הגר"י צדקה זצ"ל על חפץ החיים (הובא בספר הזכרון כף החיים): מעולם לא ראיתי אותו שישן חוץ לסוכה, ומדובר באדם זקן, והוא היה חלש בטבעו. היינו בחצר ביחד, היינו ישנים בסוכה יחד, היה מכין את המים לנטילת ידים מחוץ לסוכה, היה קם באשמורת (כח"ח ס"א א סק"ז), קם מברך על נטילת ידים, מברך על הלולב ואחר כך היה הולך לבית הכנסת. (ע' כף החיים ס' תרמד סק"ג). ע"כ].

אתרוגים בבל - אתרוגים מתוקים

סיפר מו"ר ששמע מחכם אחד ז"ל ששנה אחת היה קור גדול בבגדאד, והיה ברד חזק (או שלג גדול) כל גרגיר בגודל ביצה, ולסיבת הקור הנורא נהרסו כל עצי האתרוג המיוחסים של בבל.

ובספרו כרם יעקב (ס' א) הדפיס מו"ר שליט"א תשובה של כף החיים זצ"ל בענין האתרוגים הגדלים בבל שהם מתוקים, שאין לחוש בהם שהם מורכבים, והביא ראיה מגמרא שבת (קט:) "לייתי אתרוגא חליתא" ופרש"י "מתוק", ומשמע שיש במין האתרוג מתוקים. ע"ש. ומו"ר שליט"א האריך שם מאד בענין זה. והוסיף עוד (מה שלא הובא שם) שמצא גם לרבינו הכן איש חי זצ"ל שאף

הוא כתב כדברי הכף החיים זצ"ל, וגם הוא הביא אותה ראיה מגמרא בשבת הנ"ל. [ומו"ר שליט"א מברך על אתרוג זן תמיני].

שדרו של לולב טפח מעל ההדס והערבה

יש להיזהר ששדרו של לולב יהיה טפח מעל גובה הדס והערבה (כדעת סתם בש"ע ס' תרנ"א, וע' כח"ח שם). וכה כתב מו"ר שליט"א בספר זכות יצחק ח"ב (ס' ס אות ו): דעת מרן השולחן ערוך ז"ל לפי הבנת גדולי האחרונים דדין זה ששדרת הלולב תהיה טפח מעל ההדסים מעכב, ואפילו בדיעבד אינו יוצא ידי חובה, והביא דבריהם מו"ר הגאון ז"ל בכף החיים (ס' תרנ"ב אות ט) ע"ש, והארכתי בזה במקום אחר בס"ד, ובעונותינו הרבים הרבה אינם יודעים מזה, ואחר רוב טורח ויגיעה בזמן ובממון בקניית ארבעת המינים, אינם יוצאים ידי חובה, וחבל לאבד מצוה דאורייתא היקרה מזה, ותליית כל שנה אני מעורר על פתגמא דנא לשומעי לקח. (עכ"ל, וע"ע בס' שובי השולמית ח"ג ס' יד).

שיהיה ההדס גבוה מהערבה

יש להיזהר שיהיה ההדס גבוה מהערבה, וכמו שכתב הרמ"א (ס' תרנא ס"א) "ויש לקשור ההדס גבוה יותר מן ההערבה". ומאד יש להיזהר בזה, ורבינו הסטייפלער זצ"ל היה נוהג בזה מאד (ע' זכות יצחק ח"ב ס' ס אות ו עמוד רעו, וע"ע שובי השולמית ח"ג ס' יד).

גודל ההדסים

אמר מו"ר שליט"א שמהראוי להיזהר שלא יהיו עלי ההדס גדולים מציפורן אגודל, שיש אומרים שזהו "הדס שוטה" (ע' חיים וברכה אות נה).

קשרים בשדרת לולב

הנה יש שנוהרים לקשור ח"י קשרים בשדרת הלולב (ע' כף החיים ס' תרנא אות טז), [ומו"ר שליט"א לא נוהג בזה], וסיפר מו"ר שליט"א שהגה"צ רבי יעקב מוצפי זצ"ל נהג בזה.

לולב פסול

שמעתי מרבינו הגדול חכם בן ציון זצ"ל שאליבא דעתא מרן ז"ל קשה למצוא לולב פסול.

לולב של "מקובל"

סיפר מו"ר שליט"א, שהיה אצל בבא מאיר זצ"ל, והושיבו אצלו וכיבדו כבוד גדול באהבה רבה [וכנראה שמישהו הקדים וסיפר לו על, או זכות אבות], וסיפר מעשה באחד שהיה עם הארץ גמור, והחזיק את עצמו ל"מקובל", ובסוכות בא לנענע לולב עם כוונות, ולחש לו אחד באזנו "הלולב פסול"....

ברכת הנשים על הלולב

המנהג הקדום שנשים מברכות על הלולב, ללא שום פקפוק (ויש שרק מגביהות בלבד בלי לנענע), ומו"ר שליט"א האריך בזה הרבה בכמה מקומות. ושמעתי ממו"ר שליט"א, כשהייתי צעיר לימים, סבתא שלי (סלחה ז"ל, אשתו של סבא רבי משה ז"ל, אחותו של חכם יהודה צדקה זצ"ל) הייתה תמיד מחזרת ומבקש את הלולב שלי, "תביאו לי את הלולב של יעקב", ועליו הייתה מברכת, ופעם אחת אמרתי לה, "אולי לא תברכי?", ומיד נזעקה כנגדי, "ילד, אתה תגיד לי לא לברך? כף החיים היה נותן לי את הלולב שלו כדי שאברך!"...

גם שמעתי ממו"ר שליט"א בשם הגה"צ רבי יוסף עדס זצ"ל, שהוא דיבר והתמרמר מאד שעל ידי שאמרו שנשים לא יברכו על לולב והיא ברכה לבטלה וכו' וכו', אזי הנשים בטלו בכלל מלנענע לולב אף בלא ברכה. (וע' מש"כ בס' דרכי חיים עמוד פז בהערות).

מנהגי בבל

ובענין זה אמרתי למו"ר שליט"א על דברים שנשמעו מפי איזה רב, שדיבר ביום הילולא של הגרי"ח בעל הבן איש חי זצ"ל שמנהגים שמביא בן איש חי ועוד על "מנהג בגדאד" הם מנהגים שבאו על ידי "רב אשכנזי" שהיה בבגדאד והשפיע על כולם, כי היו עמי הארץ וכו'. כגון המנהג שנשים מברכות על נטילת לולב וכו', שהוא מנהג על ידי האשכנזים וכו'.

ומו"ר שליט"א דחה הדברים מכל וכל, ואטו היו יתומים מבלי רבנים, והלא בגדאד עיר של חכמים ושל סופרים הייתה. והוסיף: אני לא זוכר אפילו רב אשכנזי אחד שהיה בבגדאד. ואם כן היאך הושפעו מהאשכנזים? ובפרט לגבי המנהג של נטילת לולב, שהוא מנהג קדום מאד [ומו"ר שליט"א האריך בזה בכמה מקומות, ואכמ"ל]. ותמוה מאד

עצם הטענה הלא נכונה הזו. [וגם ביביע אומר שדן בזה לא מזכיר טענות מסוג זה].

כוונה למצות סוכה

מו"ר שליט"א מעורר לכיון בליל א' דסוכות כדברי הב"ח (או"ח סי' ח וסי' תרכה) "למען ידעו דורותיכם", כי עיקר קיום המצוה תלוי בכוונתו בה. (וכן בתפילין ובציצית). ואכמ"ל.

סיכוך בעלי תמר

איתא במדרש בראשית רבה (פר' מא סי' א) "מה תמרה זו אין בה פסולת אלא תמריה לאכילה, ולולביה להלל, חריות לסיכוך" וכו'. [וכ"ה במדרש במדבר רבה (פר' ג סי' א). ע"ש. וע' בספר עלי תמר על הירושלמי סוכה (פ"א ה"ה דע"ט ע"ב) ד"ה מפסולת. ע"ש]. ומהאי טעמא היו שנים שזוהר מו"ר שליט"א לסכך דוקא בעלי תמר.

תפלה בסוכה

מו"ר שליט"א מתפלל בסוכה ולא בבית הכנסת (א"ה, וע' ש"ע סי' תרלט ס"ד, ומשנ"ב שם אות ל, וכף החיים אות סו ואות סו, וש"ת תשובות והנהגות ח"א סי' שעז ד"ה ומיהו). [א"ה שמואל יואל סופר, לענ"ד המובחר ביותר הוא להתפלל במקום שיש בו דקדושה כפולה, דהיינו קדושת בית הכנסת ועשו בו סוכה, ומשכחת לה בבתי כנסיות שלא הייתה להם תקרה, וכן היה מנהג בגדאד, כמו שכתב בספר מראות יחזקאל לעשות סוכה בבית הכנסת, ובית הכנסת שלהם לא היה מקורה, וכמו שכתב בבן איש חי. וכן היה בירושלים, כנזכר בכף החיים (סי' צ' אות ל'). וסוכה בבית הכנסת כזה אין למעלה מקדושתה (ומצוי בבית הכנסת "אור הצפון" פנה"ק ת"ו, בחדר החיצוני, שפותחים את התקרה של בית הכנסת ומניחים סך, ובוה נמצא יושב בסוכה ובבית הכנסת יחד)]. והיינו היכא דאפשר, [והלימוד בליל הושענא רבא בישיבה עושים בסוכה, אבל התפלה בישיבה, ולנטילת לולב יורדים לסוכה]. והראוי ביותר הוא גם בית הכנסת וגם סוכה (וכנ"ל).

ואמר לי לגבי מה שדייקן האחרונים שיש להעדיף תפלה ביחידות בסוכה, מאשר תפלה בציבור בבית הכנסת, שדברים אלו דברים מחודשים הם לדינא.

לברך על הלולב בסוכה

מו"ר שליט"א מקפיד לברך על נטילת לולב בסוכה דייקא, וכמ"ש האר"י ז"ל בשער הכוונות (דק"ג ע"ד)

כלום... וכך הלך לחיים טובים ולשלום לנענע ולקיים את המצוה.

כל כך היה שקוע בחשק לקיום המצוה, עד שלא שם לב לפתוח את הזכוכיות של החלון של ה'ויטרינה' ולהוציא את ה'אתרוג', אלא הוא הושיט את היד ושבר את הזכוכית מרוב שחשקה נפשו אל הדבר. עד כדי כך. היו מחכים וזריזים לקיום מצוות.

אצלינו זה נראה דבר פלא, איך קורה דבר כזה?... אבל מי שיוודע מה ערך של מצוה, יכול להבין. הרי אם - להבדיל - היה לך שם אוצר גדול של ממון, היית חוטף את כל הארון כולו... אותו דבר כאן.

נטילת לולב של חכם סלמן מוצפי זצ"ל

סיפר מו"ר שלט"א, הייתי בחור צעיר, התפללת בבית הכנסת "אהל רחל" (של הבגדאדים, ברחוב יוסף בן מתתיהו), והשקפתי מלמעלה על חכם סלמאן מוצפי זצ"ל, שעשה את ההושענות בסוכה כשהוא לבדו, עם כוונות הרש"ש, והיו פניו לוהטות ממש, והיה מעמד ומחזה מבחיל ממש, איך עושה הכוונות בעומק הריכוז והכוונה, בכונה גדולה "אנא ה' הושיעה נא" וכו'. וראו ממש מה שאמרו בגמרא (סוכה לו ס"ב) על נטילת לולב, מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים.

הכנסת כלב נחיה לסוכה

נשאל מו"ר שליט"א בענין הכנסת "כלב נחיה" (לצורך עיוור) לסוכה, אם יש בזה משום תשמיש בזוי לסוכה (כס' תרל"ט ס"א). ואמר מו"ר שליט"א, שלכאורה נראה שכל שיש בדבר צורך, יש להקל בזה, וכעין מה שכתב האגרות משה (ח"א האו"ח ס"י מה) לגבי הכנסת "כלב נחיה" לבית הכנסת, שיש להתיר, והגם שבעיקר הראיה שהביא האגרות משה שם מהירושלמי יש לדחות, מכל מקום מבואר דעתו שכל שלצורך יש להקל, והוא הדין לנידון דנן, שאם יש צורך בזה אינו בגדר תשמיש בזוי לסוכה. (א"ה, וכן מצינו (סוכה כג). דופן לסוכה ע"י בהמה, וע' שו"ת דברי יציב האו"ח ס"ס רעד ד"ה ולדרך, וי"ל).

הושענות

מו"ר שליט"א אומר בהושענות "אני זהו הושיעה נא"

המובא בכף החיים (ס' תרמד אות ג) וז"ל, ומה טוב היה אם היית מתפלל בסוכה, כדי שתתפלל ותטול הלולב בברכתו בשעה הראויה אליו, שהוא אחר תפלת שחרית קודם ההלל, עכ"ל. וביאר הכף החיים: "דיותר טוב לברך בסוכה אפילו קודם תפלה, מלברך אחר החזרה בלא סוכה". וסיים הכף החיים: "ועל כן יש נוהגין לעשות סוכה סמוך לבית הכנסת, כדי שתיכף אחר חזרת תפלת שחרית נכנסין שם לברך על הלולב ולעשות נענועי הלל, ונמצא מקיימים שניהם, ברכה בזמנה ובתוך הסוכה" (וע"ע בכף החיים ס' תרנא אות מו). ומהאי טעמא מו"ר שליט"א נוהר ביום טוב ראשון של חג, להשכים לתפלה בנץ החמה דייקא, כדי שהנטילה תהיה בזמנה לכתחילה.

חיוב מצות נטילת לולב של הגאון רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל

ובנותן טעם להביא בזה פסקא מתוך מגיד דבריו ליעקב (ימים נוראים, על הפלא יועץ, עמוד ק"ו הערה יג) מאשר אמר מו"ר שליט"א בשיחותיו בהקשר זה. וז"ל:

אומרים העולם (הובא בספר זכות אבות דף ט ע"א) על הגאון רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל שבלילה ראשונה של סוכות, שלמחרת בבוקר מנענעים את הלולב ואת האתרוג, לא היה יכול לישון כל הלילה, היה יושב בסוכה וממתין למצוה הזו, מחכה לאשמורת הבוקר כדי ליטול את האתרוג ולנענע את הלולב.

היה יושב מול האתרוג שהיה מונח ב'ויטרינה' בתוך קופסא של כסף, וכל המבט שלו על האתרוג, כמו 'מהופנט', מול האתרוג. כמו - להבדיל בין הקודש לחול - שאדם שהיו מביאים לו אוצר גדול, חמישים אלף דולר מונח בארון, וכי היה מסיח דעת מזה לרגע אחד? בודאי שלא. גם את הראש שלו היה מכניס בתוך הארון... מה שבטוח בטוח... ביחד בצוותא... להבדיל, כך היה עומד מול הארון, וממתין מתי יבוא אשמורת הבוקר, כדי שאוכל לקיים המצוה של נטילת לולב ואתרוג.

ובבוקר כשסוף סוף הגיע הזמן, כשהוא בא לקחת את הלולב והאתרוג שהיו מונחים בתוך ה'ארון', ב'ויטרינה', מרוב הנכספות למצוה הוא הושיט את היד ובקע את הזכוכית והוציא משם את הלולב והאתרוג, לא הרגיש

אמירת מזמור שיר המעלות ממעמקים אחרי "ישתבח" בשחרית דהושענא רבא

מנהגיני הספרדים ביום הושענא רבא אחרי "ישתבח" אומרים "שיר המעלות ממעמקים" וגו'. וכן ראיתי שנהג דודי הרה"ג רבי אברהם מונסה זצ"ל, ואם עשה כן הרי שכן היה מנהג ירושלים והמקובלים. [וכן ראיתי שמו"ר שליט"א עבר לפני התיבה בשחרית דהושענא רבא, ואמר שיר המעלות ממעמקים וגו']. ואמר לי שמה שכתבו בשמו במחזור "עוד יוסף חי" שלא לומר, על פי דבריו בספר זכות יצחק ח"ב (ס' ס אות י'), אינו מדוייק.

יסוד נביאים

בנוסח "לשם יחוד" לפני חביטת הערבה, אמר מו"ר שליט"א הנוסח "יסוד נביאים", וכדברי הבן איש חי זצ"ל.

ערבות לחביטת הערבה

מי שאין לו ערבות לחביטת הערבה בהושענא רבא, לא יקח מהערבות האגודות בלולב (ע' כף החיים ס' תרסד אות מב), ואפשר שעדיף שיטול ערבות שכבר חבט בהם חבריו (כן כתב מו"ר שליט"א בספר ברכי נפשי ח"ב ס' ס אות א').

זמן חביטת הערבה

זמן חביטת הערבה הוא אחרי ההושענות, אחרי קדיש "תתקבל", ולפני קריאת התורה, וכמנהג המקובלים. וכן מנהג ירושלים, ומנהג המדקדים. אבל יש נוהגים לעשות אחר "עלינו לשבח", ומנהגיני כמנהג המקובלים. (וע' בספר ברכי נפשי ח"ב ס' ס אות יב, ובמש"כ בס' סוכת ירושלים). [וכשיצאו לחביטת הערבה, ביקש מו"ר שליט"א שיישארו כמה מתלמידי הישיבה ליד הבימה עם הספר תורה, שהוציאוהו להושענות. ואחרי שחזרו מחביטת הערבה עשו הגבחת ספר תורה, ותפלת "ברוך שמיא"].

אגידת הערבות לחביטה

המנהג לאגוד הערבות (ע' זכות יצחק ח"ב ס' ס אות יב ד"ה אבל).

במה יאגוד הערבות

כתב הכף החיים (ס' תרסד אות כח): יש מקפידין שלא לאגדה בלולב משום חציצה, ר"ל שאין כורכין סביב בדי ערבה עלי לולב לקשור בהן בדי ערבה משום חציצה. (מחצית השקל). ולי נראה דכל לנאותו אינו חוצץ (כמ"ש ריש

[וזה"י בחולם, ובסידורים המצויים הנוסח: אני יהוה הושיעך נא, בשורוק], ועי' בסידור כנסת הגדולה להגר"י צוביני זצ"ל, ובספרו ויצבור יוסף בר, והניקוד בחולם כן הוא בסידורי האשכנזים). ושאלתי למו"ר שליט"א על זה, ואמר לי שכן שמע שהיה אומר דודו חכם אברהם מונסה זצ"ל, (וכמדומה שכן כתב רבינו בחיי, וצ"ע בראשונים בסוכה מה. וע"ע בסידור כנסת הגדולה).

פסוק "לשמיע בקול תודה"

לפני ההושענות אומרים הפסוק "ארחץ בנקיון כפי" וכו'. ומנהג מו"ר שליט"א להוסיף "לשמיע בקול תודה ולספר כל נפלאותיך". (א"ה, כן הוא בסידור "מועדים לשמחה" שהיה ברשותו של חכם צדקה חוצין הזקן, והעורך הוא חכם ר' דוד חי חכם רחמים עיני ז"ל, אבל בשאר מחזורים ליתא. וכמדוד' שכן הוא במחזור הגאון רבי מרדכי אליהו ז"ל).

ברכת ההפטרה בשבת חול המועד סוכות

המנהג בירושלים ת"ו, שמזכירים זמנים בברכות ההפטרה, וחותרים "מקדש השבת וישראל והזמנים", וכמו שהעיד כף החיים (ס' תצ אות עה). וכן נהגו בבית הכנסת המכוונים, של המקובלים. ושמעתי ממו"ר שליט"א כי נראה שלחכמי הקבלה היה בזה ענין בדוקא, ולא עיינתי בזה כדבעי, אבל כך נראה לפי פשוטו שעל דרך הסוד יש ענין בזה. וצריך למשמש עוד בדבר. עכ"ד. [א"ה, וראה מ"ש בזה מו"ר שליט"א בס' ברכי נפשי ח"א (ס' י) ובס' מנוחת שלום ח"ו (ס' ו אות לב). ובעל פה העירני למה שכתבו בזה בלוח דינים ומנהגים של אהבת שלום. וע' מה שכתבתי בקונטרס סוכת ירושלים (עמוד לא). ע"ש].

ברכות השחר לניעור בליל הושענא רבא

מנהג בני ספרד לברך כל ברכות השחר כרגיל בלא לחסר שום ברכה זולת על נטילת ידיים, שאין מברכים ברכה זו כלל, ואם לא התפנה לצרכיו אינו מברך גם ברכת אשר יצר. והמדקדים מברכים כל ברכות השחר מיד אחר חצות זולת ברכות התורה שמברכים אחר עלות השחר. ושמעתי מפי מו"ר הגאון שר התורה רבי בן ציון אבא שאול (שליט"א) דמאוד הרעיש דיש להזהר לברך ברכות השחר מיד אחר חצות לילה. (כן כתב מו"ר שליט"א בספר זכות יצחק ח"ב ס' ס אות ט סוף עמוד רעה, וע' מש"כ בס' דרכי חיים עמוד עו).

נשמת כל חי אחרי התפלה

מנהג הספרדים שאומרים ביום הושענא רבא אחר התפלה, בפתיחת ההיכל "נשמת כל חי". וכמו שכתב כף החיים (ס' תרסד אות לט), ויש ליתן טעם בדבר היות ואמירת "נשמת כל חי" מסוגל לכל צרה שלא תבוא, לומר בתודה ובקול זמרה בפני עשרה, ועל כן ביום הושענא רבא שהוא יומא דדינא נהגו בזה (כן כתב בספר זכות יצחק ח"ב סי' ס אות יג).

סימן תרנא. מנן אברהם סק"ד). וטוב יותר לאגדו בגבעול ערבה. (אשל אברהם אות ד). ע"כ. ומו"ר שליט"א נזהר דוקא בעלה של הלולב. וקרוב שכן קיבל מזקיננו רבי משה סופר ז"ל.

אמירת חביט חביט

שמעתי ממו"ר שליט"א שנהגו לומר "חביט חביט ולא בריך", וכן ראיתי שמו"ר שליט"א נוהג לומר. [ולא כמו שכתב במחזור עוד יוסף חי שלא לומר זאת].

רבי אליעזר פאפו בעל הפלא יועץ זצ"ל - לרגל היארצייט

הקודש, שספר פלא יועץ לא היה זו משלחנו, ותמיד היה הוגה ולומד בו. והוא מרבו הגדול השרף מבריסק מהרי"ל דיסקין זצ"ל.

מי שאין לו אלא חצי שעה ללמוד

נשאל מו"ר שליט"א על אדם הטרוד בפרנסתו, ואין בידו פנאי ללימוד אלא חצי שעה ביום בלבד, מה ילמד עמו, ומו"ר שליט"א השיב מיד, "עשרים דקות הלכות שבת, ועשר דקות מפלא יועץ" (כן כתב בספר פלא יועץ עם הגהות דמשק אליעזר מהדו"ח עמוד תצט).

מו"ר שליט"א הזכיר מה שהובא בספר אמרי אברהם (עמוד קעב) מהגאון רבי אברהם רפול ז"ל שהוא שמע מהזקנים, תלמידי הגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל, ששמעו ממנו שאמר, שספר פלא יועץ התחבר ברוח הקודש. [וז"ל: "שמענו מאחד הזקנים שהיה מבאי ביתו של המהרי"ל דיסקין, שהעיד שלא מש הספר פלא יועץ מעל שלחנו של המהרי"ל. ואמר המהרי"ל, מקובלנו שכל דברי הפלא יועץ נאמרו ברוח הקודש"].

והוסיף מו"ר שליט"א, ובוזה אני מבין מה שהעידו (בספר תיקון חצות מהדו"ב עמוד 12) על תלמידו של מהרי"ל דיסקין זצ"ל הוא הגאון ר' צבי הירש מיכל שפירא בעל ציצ

בשורה טובה לאוהבי תורה

לאחר שאלו החוברות "נהורא דאליהו" משיחותיו של רבינו שליט"א על הגר"א זלה"ה, כעת נדפסו שוב עוד כמות מצומצמת לחלוקה

כמו כן נשארו חוברות בודדות "מוגיד דבריו ליעקב - חג הסוכות"

כמו כן ניתן עוד להשיג "מוגיד דבריו ליעקב - ימים נוראים" בו ליקוטי הפלא יועץ גם על חג סוכות,

ומשיחותיו של רבינו שליט"א בחג הסוכות על רבינו בעל הפלא יועץ זצ"ל [לרגל יומא דהילולא]

ניתן להשיג בפלאפון מספר 0548542164

הודעה חשובה:

הדברים המובאים בגליון זה, נכתבו על פי רשימות ושמעות מתלמידים שונים, ומהם דברים שנשמעו לפני רבות בשנים, ומהם דברים ששמענו מכלי שני וכדומה, ובודאי אין לראות בדברים כדברים מדויקים, ולקוצר הזמן גם לא אסתייע מילתא לברר הדברים לפני הדפסתם אצל מו"ר שליט"א, ובחיות ואין הדברים נדפסים אלא לעורר, לא נמנענו מלהביאם לתועלת הרבים, ואם שגיאו איננו תלוי משוגותינו.

כל מי שיש בידו שמעות נוספות ממו"ר שליט"א, מתבקש לפנות למערכת בפלאפון מספר 0548542164 או בדוא"ל 8542164@gmail.com וזכות הרבים תלוי בו. ניתן להצטרף גם לתפוצת הגליון בדוא"ל הנ"ל. כמו כן ניתן לקבל בדוא"ל הנ"ל מידי שבוע שיחותיו של מו"ר שליט"א "מוגיד דבריו ליעקב" על פרשיות השבוע

גליון זה יצא לאור אי"ה מעת לעת כמסת הפנאי

ניתן לשמוע משיחותיו האחרונות של רבינו שליט"א הנמסרות מידי יום בין מנחה לערבית במנן שתחת ביתו, בקו שמספרו 5293* שלוחה 32*. שמעו ותחי נפשכם.